

Hodnoty a hodnocení

Na Nietzschovu otázku, jakou hodnotu mají naše různá hodnocení a tabulky hodnot apod. a co vlastně znamená takové hodnocení, je třeba odpovědět, protože to je otázka základní důležitosti. Odpovědět je však třeba jinak, než jak odpovídá sám Nietzsche. Jeho odpověď je totiž tak zjevně až provokativně redukcionistická, že se člověk musí tázat, zda to nemyslel jako karikaturu toho přístupu, která sám označuje za nihilistický. Nietzsche odpovídá, že morální hodnocení je výkladem, je to způsob interpretace (1412, Wille, S. 184). To je jistě pravda a nelze o tom mít pochyb. Další krok však musíme odmítnout: podle něho je výklad symptomem určitých fyziologických stavů. Na otázku, kdo to vykládá, odpovídá: naše afekty. To je hrubá chyba, a to ve dvojím směru. Vždyť také naše vidění krajiny, např. řeky, nebo slyšení vodopádu, je výkladem, ale tento výklad je pouhým „symptomem určitých fyziologických stavů“ pouze v tom případě, že bud' sníme nebo blouzníme. Pokud tam ovšem nějaká krajina, řeka, vodopád skutečně jsou, je okolnost, že to je náš výklad, druhořadá (i když to ovšem bez našeho výkladu není možné, abychom je viděli a slyšeli). A právě tak není důležité, že onen výklad je založen mimo jiné také na naší fyziologii (i když bez fyziologie také nemůžeme nic vidět ani slyšet). Rozhodující je, je-li náš výklad správný nebo nesprávný. Jinak řečeno: hodnocení je jistě vždycky naším hodnocením, ale není beze všeho vztahu k tomu, co hodnotíme: správnost výkladu, správnost hodnocení spočívá na tom, že jsme se ve světě (ve svém světě, ve své okolí, v osvětí, teprve později ve světě vůbec) náležitě orientovali. A tato naše orientace není libovolná, ale musí odpovídat orientovanosti světa samého. Svět sám je orientován – a my musíme vnímat a registrovat tuto jeho orientaci, a to tím, že se sami orientujeme podle této orientace. Tím se zajisté nevylučuje, že si k tomu cíli můžeme a někdy musíme vybudovat nějaké „žebříčky hodnot“ – a může se také stát, že mezi hodnotami, které jsme na takový žebříček umístili, jsou také pseudohodnoty anebo hodnoty, které mají hodnotu jen pro nás (a to může být někdy docela praktické – ale musíme takové případy odlišovat od těch, kdy naše hodnocení a hodnotové žebříčky přece jen nějak odpovídají orientovanosti světa samého.

(Písek, 990514-1.)